

Teijon kansallispuisto. Kuva: Jasmin Yuchun

Kemiönsaari, Parainen, Salo, Teijon ja Saaristomeren kansallispuistot

Väriterapiaa

– Lounaisrannikon elämysreitti

Tule ihastelemaan aitiopaikalta, kuinka ruska hiipii rannikolle ja saaristoon ja kuinka luonto verhoutuu upeaan väriloistonsa ennen pitkää talvea. Väriterapiaa-elämysreitti vie sinut halki Salon, Kemiönsaaren ja Paraisten kulttuurimiljöiden sekä syksyn väriloistossa hehkuvien puistojen ja perinnemaisemien. Kylänraitit, kartanoiden ja kirkkojen puistot ovat tunnelmallisia vierailukohteita tähän aikaan vuodesta.

Luonnon omasta taidenäyttelystä voi nauttia Teijon ja Saaristomeren kansallispuistoissa, joissa kesäinen vihreä on muuttunut kirjavaksi ruskaksi. Kansallispuistojen monipuolisilla reiteillä kulkiessa voi aistia, kuinka luonto valmistautuu talveen. Paras aika nauttia väriterapiasta on syyskuun loppupuolelta lokakuun puoliväliin. Nauttia voi myös rannikon ja saariston metsien runsaasta sadosta, marjoista ja sienistä.

Kohteet

1. Salon puistot ja jokivarsi	2
2. Wiurilan kartanpuisto	2
3. Teijon kansallispuisto	3
4. Kemiön syyskohteet ja Sagalundin satumaa	4
5. Västanfjärdin kirkot ja luontopolut	4
6. Taalintehtaan ruukkikylä	5
7. Dragsfjärdin kirkonkylä	6
8. Söderlångvikin kartanomiljö	6
9. Örön linnakesaari	7
10. Paraisten Vanha Malmi	8
11. Lenholmenin lehto	8
12. Nauvo	9
13. Berghamnin perinnemaisemat	10
14. Korppoo	10
15. Houtskari	11

Reitin varrella sininen taivas, vihreää kimmeltävä meri sekä sammaleiset kalliot luovat voimakkaan kontrastin leimuavalle keltaiselle, oranssille ja punaiselle ennen talven harmaita sävyjä.

Värien ilotulitukseen Väriterapiaa-reitillä voi tutustua omalla autolla, moottoripyörällä tai pyörällä. Ota tukikohtaksi jokin reitin kylistä, jolloin pääset nauttimaan reitin varren kohteista eri pituisilla päiväretkillä, tai yövy useammassa reitin kohteessa. Pääset vierailulle reitin kohteisiin myös linja-autolla. Lukuun ottamatta Kemiön keskustaa, reitin kaikissa kohteissa on myös palveluja veneilijöille, kuten vierasvenesatama, palvelusatama tai vieraslaituri.

- [Tutustu tarkemmin reitin elämyksiin virtuaalioppaassa \(arcg.is\)](#)
- [Katso esittelyvideo reitistä \(youtube.com\)](#)

1. Salon puistot ja jokivarsi

Salon vihreä puistokaupunki pukeutuu syksyn väreihin syyskuussa. Lounais-Suomen rannikkoalueella sijaitsevassa kaupungissa käyskentelet kauniissa puistoissa ja ihastuttavassa jokirannassa kuulaista syyspäivistä nauttien.

Kuva: Visit Salo

Syksyisestä Salosta löydät runsaasti arvokkaita kulttuurimaisema-alueita, jotka koostuvat perinnemaisemista, puistoista, viljelyaukeista ja vanhoista rakennuksista. Lähde leppoisaan kävelyllä suurehkojen puiden ympäröimään jokirantaan sekä hurmaaville puistoalueille ja tutkiskele, kuinka hiipivä syksy valloittaa maisemaa räiskyvillä väreillään. Salossa on yhteensä noin 800 hehtaaria hoidettuja puistoja, lisäksi kaupunkikuvaan kuuluvat kauniit yksityiset pihapuistot ja puutarhat.

Uskelan- eli Salonjoen rannalla oleva Rantapuisto on syksyllä parhaimmillaan: täällä leiskuvat eri puulajit kilpaa välkkyvän veden kanssa. Luonnon lisäksi Salon puistot kätkevät sisäänsä mielenkiintoista nähtävää, kuten taiteilija Seppo Mannisen muistomerkin Vapauden liekki Sibeliuspuihostossa sekä Jarkko Rothin veistämän Fjalar Nordellin muistomerkin St. Anthony puistossa.

Aseman puistomaisessa ympäristössä pääset tutustumaan 1900-luvun alun rakennuksiin sekä 1940-luvulla rakennettuun sirpalesuojaan ja rautatie-siltaan. Salon torin vieressä sijaitsevassa Horninpuistosta löydät meriarkeologisia nähtävyyksiä.

Vanhat rakennukset, punaisen ja keltaisen sävyissä hehkuva luonto ja vieressä virtaava Uskelanjoki muodostavat tunnelmallisen miljööän syksyiselle ulkoilupäivälle Salossa.

Nähtävyydet ja palvelut

Salon keskustan majoituspalvelut, kahvilat, ravintolat ja persoonalliset kivijalkaliikkeet, kauppakeskukset sekä luontopolut ja luontokohteet.

Sijainti ja yhteydet

- Salon tori sijaitsee osoitteessa Horninkatu 11, Salo.
- [Visit Salo \(visitsalo.fi\)](https://visitsalo.fi)

2. Wiurilan kartanopuisto

C. L. Engelin suunnitteleman Wiurilan kartanon kullankeltaisena kohoavat rakennukset hehkuvat vasten syksyistä puistomaisemaa. Armfeltin suvun omistuksessa oleva kartano ja sen maat ovat oiva kohde syksyiselle luonto- ja kulttuurimat-kalle. Wiurilassa historia kohtaa nykypäivän.

Kuva: Wiurilan kartano

Wiurilan kartanon maat koostuvat runsaslajisesta luonnosta ja ruskan väreissä hehkovasta puisto-alueesta. Mieli lepää ihailien kaunista merinäköalaa ja laajalle levittäytyvää kumpuilevaa maisemaa. Wiurilan mailla ihmetellään Halikonlahden mielen-

kiintoista linnustoa ennen lintujen syysmuuttoa. Alueella viihtyvät esimerkiksi merikotka sekä öisin huhuileva huuhkaja. Lisäksi kartanon mailla voi nähdä hevosia, sillä kartanoon kuuluu myös talli.

Wiurila on yksi Suomen vaikuttavimmista kulttuuriympäristöistä, jossa voi kokea kartanoelämää ja inspiroitua historiasta ja taiteesta.

Kartanon mailta löytyy Hevosvaunumuseo ja Kotimuseo, joihin järjestetään syksyisin opastettuja kierroksia ryhmille. Vierailija voi myös tutustua näyttelyihin, pelata golfia, kahvitella ja nauttia paikallisista raaka-aineista valmistettua herkullista ruokaa.

Tiesitkö, että Wiurilan kartano mainitaan historiankirjoissa jo 1400-luvulla? Ainutlaatuinen kartanomiljöö sekä Wiurilan rauhallinen ympäristö kutsuvat irtiottoon arjesta. Syksyinen retki entisaikojen kartanoelämään sopii kaikenikäisille.

Nähtävyydet ja palvelut

Museot, näyttelyt, kahvila-ravintola museot, golfkenttä ja hevostalli. Tarkista aukioloajat nettisivuilta.

Sijainti ja yhteydet

- Viurilantie 126, Halikko (Salo).
- [Wiurilan kartano \(wiurilankartano.fi\)](http://wiurilankartano.fi)
- [Visit Salo \(visitsalo.fi\)](http://visitsalo.fi)

3. Teijon kansallispuisto

Nuuhi syksyisen suon tuoksua kansallispuiston rennoilla reiteillä ja ihastu Teijon, Kirjakkalan ja Mathildedalin ruukkikylien puistojen värikylläisyyteen.

Kuva: Jasmin Yuchun

Teijon kansallispuisto on syysretkien huippukohde. Punassuon reitillä (2,1 km) voit löytää jännittäviä, punaisena hohtavia kihokkeja. Nenustan kierroksella (3,6 km) näet Nenustannokasta kansallispuiston isoimman järven, Hamarinjärven, värikkäiden puiden reunustamana. Nämä lyhyet reitit ovat helppokulkuisia ja sopivat kaikenikäisille peruskuntoisille retkeilijöille ja perheille.

Pidemmillä reiteillä pääset syvemmälle puistoon ja näet monipuolisemmin kansallispuiston maa- ja metsäruskaa. Lehtipuiden rungoilla ja pihlajanmarjoja napsimassa voi vilahtaa myös harmaapäätikka, puiston tunnuslintu.

Historiasta kiinnostuneen kannattaa suunnata syysretkensä Jeturkastin muinaisrannalle ja Kirjakkalan ruukkikylän puistoon, jossa vanhat hirsirakennukset muodostavan ihastuttavan miljöön ruskakävelyllä. Melomalla Kirjakkalan Hamarinjärvellä olet luonnon värikkäässä sylissä.

Älä unohda Suomen pienintä kirkkoa Teijossa – sen läheisyydessä on idyllistä nauttia eväät syksyisten puiden väriiloistossa.

Kansallispuistosta sekä Teijon, Kirjakkalan ja Mathildedalin ruukkikylästä löydät monipuolisia majoitus-, ravintola-, aktiviteetti- ja välinevuokrauspalveluita päivä- ja yönyliretkille. Lähin vierasvenesatama sijaitsee 2,5 km päässä Mathildedalissa.

Nähtävyydet ja palvelut

Teijon luontokeskus ja kahvila (tarkista aukioloajat), reitit, tulipaikat, laavut, eritasoisista majoitusta, telttailupaikat, vuokrakota, välinevuokraus ja käymälät.

Sijainti ja yhteydet

- Teijon luontokeskus, Matildanjärventie 86, Salo.
- Kirjakkalan ruukkikylä, Hamarijärventie 62, Teijo (Salo).
- [Teijon kansallispuisto \(luontoon.fi\)](http://luontoon.fi)
- [Visit Salo \(visitsalo.fi\)](http://visitsalo.fi)

4. Kemiön syyskohteet ja Sagalundin satumaa

Villiviini hohtaa punaisena Kemiön kirkon seinustalla. Sagalundin ulkoilmamuseon puisto on pukeutunut upeaan syysasuun. Kemiön keskustasta löytyy nähtävää sekä syksyiselle kulttuuri- että luontomatkalle.

Kuva: Vesa Aaltonen

Hevoskastanjat ja vaahterat hehkuvat kirkkomaalla vasten jykevää harmaakivikirkkoa ja myös läheisen pappilan pihamaalla. Pyhälle Andreaxselle pyhitetty kirkko rakennettiin alunperin 1400-luvulla. Kemiön keskiaikainen kivikirkko ja pappila muodostavat valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön.

Keskustan kaupoista voi ostaa evästä, mikäli mielihaikeilemaan läheisen Norrskogenin metsän poluille. Metsän siimeksistä löytyy evästaukoa varten laavu, jonka tulipaikalle tulee tuoda omat polttopuut. Poluille pääsee useasta suunnasta, mutta lyhin reitti keskustasta laavulle kulkee Valtuustontien päästä, josta on myös selkeä viitoitus. Pääreitti on merkitty valkoisilla maalimerkeillä ja oikopolut eri väreillä.

Lisää syysväriä kannattaa hakea sadunomaisesta Sagalundin ulkoilmamuseosta, joka sijaitsee alle kahden kilometrin päästä kirkosta. Sadonkorjuun aikaan Sagalundin pelloilla ja puutarhassa loistavat

syksyn värit. Ulkoilmamuseon rakennusten päälle kaartuvat vaahteroiden ja koivujen ruska. Syksyn makuja voi maistella Sagalundin kahvilassa.

Sagalund on yksi Suomen vanhimmista ja suurimmista ulkoilmamuseoista, jossa on esillä 27 historiallista rakennusta. Museon perusti vuonna 1900 Nils Oskar Jansson, ja hänen sanojensa mukaan Sagalund on "palanen todeksi tullutta runoutta". Esikuvana museon perustamisessa toimi Tukholman Skanssen. Sagalundissa toimii myös lastenkulttuurikeskus.

Nähtävyydet ja palvelut

Sagalundin kahvila ja museokauppa (tarkista aukioloajat) ja opastetut kierrokset. Kemiön keskustan kahvilat, ravintolat ja kaupat.

Sijainti ja yhteydet

- Kirkko – Suomenkulmantie 13, Kemiö.
- Sagalund – Museotie 7, Kemiö.
- [Visit Kemiönsaari \(visitkemiönsaari.fi\)](https://www.visitkemiönsaari.fi)
- [Sagalundin ulkoilmamuseo \(sagalund.fi\)](https://www.sagalund.fi)

5. Västanfjärdin kirkot ja luontopolut

Västanfjärdissä harmaakivikirkko luo kauniin kontrastin koivujen kultaisille lehdille ja vaahterat kilpailevat punaisellaan vanhan puukirkon punamullan kanssa. Lammalan kylän läheltä löytyy kahden kirkon lisäksi myös kaksi luontopolkua.

Kuva: Sanna-Mari Kunttu

Punainen Västanfjärdin vanha puukirkko sekä kirkon kellotapuli on rakennettu 1700-luvun puolivälissä. Vanhaa kirkkoa pidettiin viime vuosituhaten alussa liian pienenä, ja niinpä rakennettiin suurempi kirkko aivan vanhan kirkon viereen. Harmaakivestä raken-

nettu Västanfjärdin uusi kirkko vihittiin käyttöön 1910.

Kirkon läheisiltä luontopoluilta löytyy lisää syksyn värejä, ja poluilla kelpaakin taivaltaa raikkaassa

syysäässä. Lammalan luontopolku (2 km) vie kuusimetsien kätköön ja kosteisiin sammal pohjaisiin metsiin. Reitti kipuaa myös korkealle näköalakalliolle, josta tarjoutuu upeat näkymät merenlahdelle, ja pilkottaapa maisemasta myös Västanfjärdin uuden kirkon torni.

Punaisena leimuavien mustikanvarpujen reunustama metsäpolku vie kalliolaelle, mistä löytyy Jarlsgårdin jatulintarha, iso kivilabyrintti. Kerrotaan, että jatulintarhan rakensivat rakensivat Kälkestadin kansakoulun oppilaat opettajansa johdolla vuonna 1910. Mahdollisesti myös tätä ennen paikalla on ollut jatulintarha.

Jarlsgårdin jatulintarhalle pääsee kahta reittiä, jotka voi myös yhdistää rengasreitiksi (n. 2 km) kävelemällä osan matkasta tietä ja osan metsäpolkuja pitkin. Polulla voi nauttia punaisen ja violetin sävyisestä maaruskasta kalliomänniköiden varpumättäissä.

6. Taalintehtaan ruukkikylä

Taalintehtaan historiallinen ja merellinen ruukkikylä näyttää parhaimmat puolensa ruska-aikaan, kun sen lukuisat vaahterat syttyvät väriloistonsa.

Kesän lämpö viipyilee Taalintehtaan kylässä pitkään syksyllä meren ja kylää ympäröivien kallioiden vuoksi. Teiden pientareilla kukkivat sinikukkaiset neidonkielet ensimmäisiin pakkasiin saakka.

Kuulaina päivinä sinisenä hohtava meri ja tummasta kuonakivestä tehdyt vanhat hiiliuunit luovat kontrasteja syksyn väreille. Kylän sydäimestä, vanhalta masuunilta, alkavat luonto- ja kulttuuripolut vievät järvien, metsien ja soiden muodostamaan mosaiikki-seen maisemaan.

Luontoa rakastavan kannattaa vuokrata kanootti ja suunnata melomaan rahkasammalmättäiden reunustamalle Stora Masugnsträsketin järvelle.

Sirnäsintietä, aivan vanhan kirkon läheltä, löytyy opasviitta jatulintarhalle.

Voit sukeltaa syvemmälle alueen historiaan ja maisemiin pitkällä pyöräillen tehtävällä Purjelaivojen ja kalkin historian reitillä (25 km). Västanfjärdin kylän läpi kulkee myös suosittu pyöräilyreitti, Rannikkoreitti. Veneellä saapuvia palvelevat palvelu- ja vierasvenesatamat.

Nähtävyydet ja palvelut

Lammalan kylässä kauppa, majapaikkoja, apteekki ja ravintola.

Sijainti ja yhteydet

- Kirkot – Kirkonkaari 12, Västanfjärd (Kemiönsaari). Kemiön keskustasta 17 km etelään.
- [Visit Kemiönsaari \(visitkemionsaari.fi\)](#)

Kuva: Visit Kemiönsaari

Taalintehtaan kylä sijaitsee suosittuun pyöräreitien, Rannikkoreitin, varrella. Veneilijän on helppo rantautua Taalintehtaan palvelu- tai vierasvenesatamaan.

Nähtävyydet ja palvelut

Monenlaista majoitusta, kahviloita, kauppia, reittejä, apteekki, vierasvenesatama, leirintäalue, vene- ja kanoottivuokrausta ja frisbeegolf.

Sijainti ja yhteydet

- Tallimäentie 1, Taalintehtas (Kemiönsaari). Kemiön keskustasta 25 km.
- [Visit Kemiönsaari \(visitkemionsaari.fi\)](#)
- [Taalintehtas \(taalintehtas.fi\)](#)
- [Lauttaliikenne \(lautta.net\)](#)

7. Dragsfjärdin kirkonkylä

Meren ja järven välisellä kannaksella kohoaa Dragsfjärdin kirkonkylä keltaisine puukirkkoineen.

Kuva: Vesa Aaltonen

Pimenevät syysillat luovat kirkon ympäristöön taianomaisen tunnelman. Puuristikirkon lähiympäristö komeine rakennuksineen on hyvin säilynyt 1900-luvun alkupuolen kirkonkylä, ja miljöö on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi.

Lähiseudun ruukkitoiminnasta kertovat kirkkotarhan lukuisat tako- ja valurautaiset hautamuistomerkit, joista osa on säilytetty alkuperäisellä paikallaan.

Kesäajan ulkopuolella matkaaville kylästä löytyy kauppa, josta voi ostaa piknikevästä ja suunnata Furulundin uimarannalle nautimaan Dragsfjärdin järven maisemista. Väriiloistoa tarjoavat järvestä heijastuvat syksyn värit: kirkkaansininen taivas ja koivujen kultaiset lehdet.

Läheltä järveä löytyy myös lomakoti, jossa kelpaa nauttia noutopöydän antimista tai vaikka viettää mukava saunailta.

Kylältä löytyy myös hotelli ja vuokramökkejä yösijaa tarvitseville. Dragsfjärd sijaitsee suosituksen pyöräreitin, Rannikkoreitin, varrella.

Nähtävyydet ja palvelut

Majoitus, ravintola, sauna ja uimapaikka.

Sijainti ja yhteydet

- Kirkonkyläntie 5, Dragsfjärd (Kemiönsaari). Kemiön keskustasta 19 km.
- [Visit Kemiönsaari \(visitkemiönsaari.fi\)](http://visitkemiönsaari.fi)

8. Söderlångvikin kartanomiljö

Lähde omenaviljelysten ja ruskassa leimuavien vaahteroiden ympäröimälle Söderlångvikin kartanolle, nauti näyttelyistä museoissa, maistele kartanon täyteläistä omenamehua ja herkuttele lähiruualla kahvilassa.

Kuva: Vesa Aaltonen

Söderlångvikin kartano kohoaa valkoisena ja komeana ruskan värjäämien vaahteroiden katveesta mäen päältä. Mäen alla välkkyy meri ja laakson pohjalla levittäytyvät tuhannet omenapuut roikottaen punaposkista satoaan.

Söderlångvikin kartanolla on takanaan pitkä historia, ensimmäinen maininta siitä löytyy vuodelta 1511.

Hufvudstadsbladetin päätoimittaja Amos Anderson, yksi aikansa merkittävimmistä liikemiehistä

ja mesenaateista, osti kartanon vuonna 1927 kesänviettopaikakseen.

Söderlångvikin päärakennus toimii mykyään Amos Andersonin henkilöhistoriaa esittelevänä museona, josta löytyy myös hänen yksityinen taidekokoelmansa. Lisäksi kartanossa järjestetään vaihtuvia näyttelyitä, ja piharakennuksessa on museo hevosvaunuille.

Söderlångvikin ympärillä levittäytyvät omenapuu-
tarhat ja viehättävä kartanopuisto upeine lehtipui-
neen, ja merenrannalla kulkee rantapromenadi.

Syyskuun viimeisenä lauantaina Söderlångvikissa
vietetään Omenapäivää eli sadonkorjuujuhlaa, jossa
on runsaasti nähtävää. Omenamaistiaisja ja -tuotteita
on tarjolla monessa muodossa. Kahvilasta kelpaa
ostaa herkkuja myös mukaan ja patikoida piknikille
kartanon mailla kulkeville luontopoluille.

9. Örön linnakesaari

Koe syksyistä väri-iloa ja kirpeää meri-
ilmaa Saaristomeren kansallispuiston
monipuolisimmassa saassa. Örön
kulttuurihistoria ja luonto lumoavat
kulkijan. Saaren reiteillä tutustut sekä
linnakesaaren sotilaalliseen historiaan
että saaren ainutlaatuisen luontoon.

Syksyllä Örön luonto harvinaisine kasveineen
hehkuu lukemattomissa eri värisävyissä.
Kasarmialueen vanhat lehtipuut koreilevat kilpaa
kangasajuruohojen kanssa.

Avomeren äärellä Örössä voit myös kokea syksyisen
meren tyrskyisen voiman ja seurata lintujen muuttoa
kohti etelää.

Kuuden tuuman kierros (5,3 km) vie vierailijan saaren
eteläkärkeen, josta avautuu huikaiseva merimaisema.
Horisontissa voi nähdä uljaan Bengtskärin majakan
profiilin. 120 mm:n kierroksella (5,6 km) kuljetaan
saaren pohjoisosassa läpi rantaniittyjen, metsien ja
avoimen länsirannan.

Saassa on helppo liikkua vanhoja mukulakivisiä
teitä, Lyhyttä ja Pitkää Ikävää, pitkin kävellen ja
pyöräillen – ja syksystä nauttien.

Nähtävyydet ja palvelut

Taidemuseo, vaunumuseo, näyttelyitä, kahvila-ravin-
tola, puoti, tapahtumia, luontopolkuja ja vieraslaituri.
Tarkista aukioloajat.

Sijainti ja yhteydet

- Amos Andersonintie 2, Dragsfjärd (Kemiönsaari).
Kemiön keskustasta 25 km.
- [Söderlångvikin kartano \(soderlangvik.fi\)](https://www.soderlangvik.fi)
- [Visit Kemiönsaari \(visitkemiensaari.fi\)](https://www.visitkemiensaari.fi)

Kuva: Jarmo Vehkakoski

Pirteän ulkoilun jälkeen maistuu rentouttava
sauna, hyvä ruoka ja sekä nukkuminen täydessä
hiljaisuudessa.

Nähtävyydet ja palvelut

Kuljetukset, monenlaista majoitusta, telttailualue,
kahvila ja ravintola (tarkista aukioloajat), opastetut
retket, luontopolut, reitit, käymälät ja vierasvene-
satama.

Sijainti ja yhteydet

- Kemiönsaaren edustalla, noin puolen tunnin
venematkan päässä Kasnäsista, joka on reitti-
veneen lähtösatama. Saarelle pääsee myös
taksiveneellä.
- [Örön linnakesaari \(luontoon.fi\)](https://www.luontoon.fi)
- [Visit Öro \(visitoro.fi\)](https://www.visitoro.fi)
- [Lauttaliikenne \(lautta.net\)](https://www.lautta.net)

10. Paraisten Vanha Malmi

Paraisten historiallinen keskusta, Vanha Malmi, jossa aiemmin asuivat käsityöläiset ja merimiehet, on poikkeuksellisen hyvin säilynyt puutaloalue 1700–1800-luvuilta.

Kuva: Robert Seger

Kävely kapeilla kaduilla vanhojen puutalojen ja niiden pihoilta kaartuvien ruskan värjäämien pihapuiden alla on elämys.

Vanha Malmi rajautuu kaupungin läpi virtaavaan Kirkkosalmeen, jonka rannalla voit ottaa rennosti, katsella veneitä ja ihailla kauniita syksyn värejä. Salmen lähellä sijaitsevan keskiaikaisen harmaakivi-kirkon pihapiiri on myös upea syysasussaan.

Vanha Malmi muodostaa yhdessä kirkon kanssa kansallisesti arvokkaan kulttuuriympäristön.

Vain kivenheiton päässä Kirkkosalmesta sijaitsee kävelykatu Köpmansgatan. Sen ja Strandvägenin varrella on useita mukavia kauppia, ravintoloita ja kahviloita. Jos kaipaat vielä lisää väriä, vieraile taidegalleria Art Bankissa hämmästelemässä taiteilija Salvador Dalín taidetta ja värikylläistä elämää.

Paraisilla on louhittu kalkkia jo 1400-luvulta lähtien, ja tänään Paraisten kalkkivikaivos on yksi Pohjoismaiden suurimmista. Kaivos sijaitsee Paraisten keskustan vieressä, ja sen maailmalaajui-

sestikin ainutlaatuiselta näköalapaikalta voi katsella jättiläismäiseen avolouhokseen. Näköalapaikan läheisyydessä sijaitsee Paraisten kotiseutumuseo, jonka kauniiseen pihapiiriin kannattaa myös tutustua.

Sattmarkin luontopolut sijaitsevat kymmenen kilometrin päästä Paraisten keskustasta. Voit helposti yhdistää pyöräilyn ja syksyisellä luontopolulla retkeilyn paikallisesta ruuasta nauttimiseen ja käynteihin historiakohteissa.

Nähtävyydet ja palvelut

Monentasoista majoitusta, kahviloita, ravintoloita, kauppia, taidegalleria, leirintäalue, Vanha Malmi, kotiseutumuseo, luontopolut ja vierasvenesatama.

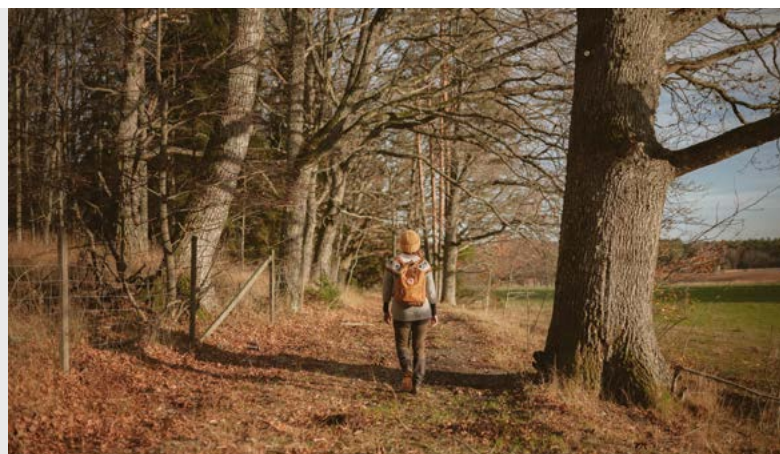
Sijainti ja yhteydet

- Vanha Malmi, Runeberginranta
- Paraisten kirkko, Kirkkoesplanadi 4
- Avolouhoksen näköalapaikka, Pajbackantie 1
- Sattmarkin luontopolku, Sattmark 1
- [Visit Parainen \(visitparainen.fi\)](https://www.visitparainen.fi)

11. Lenholmenin lehto

Lenholmenin vanha tammimetsä, perinnemaisema ja ruovikko lintutorneineen on mainio syysretki-kohde. Nauti luontopolulla ruskan väreistä puissa, sammalten monista vihreän sävyistä ja ruovikon ruskeankeltaisesta hohteesta merenlahdella.

Kuva: Jasmin Yuchun

Lenholmenin rantaniittyjä on käytetty laidunnukseen jo keskiajan lopulta lähtien. Itäistä hakaa on laidunnettu vuosisatoja. Laidunnusta jatketaan

edelleen harvinaisten tammihakojen, jalopuulehtojen ja rantaniittyjen sekä niille ominaisten kasvi- ja eläinlajien säilymisen turvaamiseksi.

Parin kilometrin mittainen luontopolku kiertelee tammien välissä ja poikkeaa meren rantaan lintutornille. Luontopolku on helppokulkuinen, ja sen varrelta löytyy pöytä ja penkit sekä kuivakäymälä. (Huomioi, että liikkuminen luontopolun ulkopuolella on kielletty ajalla 15.4.–30.6.)

Lenholmenin alue on kooltaan 36 hehtaaria, josta 31 hehtaaria on yksityisiä luonnonsuojelualueita. Vuonna 2020 kohde sai Varsinais-Suomen maisematekopalkinnon.

Lenholmen on oiva päiväretkikohde, ja se sijaitsee suosituksen pyöreäreitillä, Saariston Rengastien, varrella.

Lähin vierasvenesatama sijaitsee 2,5 km:n päässä, Sattmarkissa.

Nähtävyydet ja palvelut

Luontopolku, pöytä-penkki, lintutorni, kuivakäymälä ja parkkipaikka.

Sijainti ja yhteydet

- Paraisten keskustasta 9 km Saaristotietä (nro 180) Nauvoon päin. Mustat tienviitat 300 m ennen tienristetystä Paraisilta tultaessa sekä parkkipaikalle menevän risteuksen kohdalla.
- [Lenholmenin luonnonsuojelualue \(luontoon.fi\)](#)
- [Saariston Rengastie \(visitparainen.fi\)](#)

12. Nauvo

Vaahterat värjäävät Nauvon harmaakivikirkon ympäristön moniväriseksi. Syksyllä kylässä on tilaa ja rauhaa vilkkaan kesälomakauden jälkeen. Nauti saaristoluonnon ruskasta myös kylästä lähtevillä luonto- ja maisemapoluilla.

Kuva: Robert Seger

Nauvossa kuljet valtakunnallisesti arvokkaassa maisemassa. Se koostuu rehevistä metsistä, karuista kallioista, vanhoista maatiloista peltoineen sekä kyläkeskuksesta satamineen ja vanhoine rakennuksineen.

Nauvon kirkko on pyhitetty Pyhälle Olaville, jolle nimetyin pyhiinvaellusreitillä virstanpylväs löytyy kirkon vierestä.

Maisemamaalari Victor Westerholmille omistettu maisemapolku Westerholmstigen (3 km) alkaa eteläsatamasta ja jatkuu Jiturkastbergetin näköalapaikalle ja Ernholmin vanhaan kylään. Jatulintarha-polku (4–6 km) vie Nauvon satamasta Finbyssä sijaitsevan kivistä tehdyn labyrintin luo. Molemmilla poluilla syksyinen saaristoluonto hurmaa ruokojen, niittyjen ja heinikkojen hennon keltaisilla sävyillä.

Viehättävä ja elinvoimainen saaristoyhteisö tarjoaa vierailijalle monia palveluita syksyllä ja myös muina viileinä vuodenaikoina. Syyskuussa Nauvon

eteläisessä satamassa järjestetään suosittu sadonkorjuujuhla, jossa voi tutustua paikallisiin herkkuihin.

Nauvon satama hiljenee syksyllä huviveneilijöistä, mutta yhteydet jatkavat kulkuaan Nauvon satamista läpi vuoden. Nauvon Pärnäisistä lähtevä yhteysalus kulkee aina Utöhön asti. Kirjaisista yhteysalus vie matkustajia Brännskäriin, Gullkronaan, Nötöhön, Stenskäriin ja Pensariin. Kirjaisissa on sataman lisäksi kyläkauppa, luontopolku ja pieni kirjasto sekä ravintola ja vierasvenesatama.

Nähtävyydet ja palvelut

Monenlaista majoitusta, kauppa, kahvila, ravintola, vierasvenesatamat, luonto- ja kulttuuripolut.

Sijainti ja yhteydet

- Paraisten keskustasta 34 km, 2 lauttamatkaa.
- [Visit Parainen \(visitparainen.fi\)](#)
- [Lauttaliikenne \(lautta.net\)](#)
- [Pyhän Olavin merireitti \(outdooractive.com\)](#)

13. Berghamnin perinnemaisemat

Saaristomeren kansallispuiston idyllinen saari toivottaa syksyisen vierailijan tervetulleeksi värikkääseen perinnemaisemaan.

Vanhan Västerbyn kalajastajatilän pihan isot lehtipuut, laitumet ja rantaniityt ovat pala entisaikojen saaristomaisemaa.

Berghamnin saarella on asuttu ja sen rantaniittyjä laidunnettu jo 1500-luvulta lähtien. Saarella voi nähdä myöhään syksylläkin karjaa hoitamassa perinnemaisemaa.

Nauti saaren luontopoluilla syksynraikkaasta meri-ilmasta, saaren väreistä ja upeasta näköalasta ulkomerelle. Luontopolkujen yhteispituus on noin 2 km, ja polut lähtevät Västerbyn tilan pihasta.

Paraisten Nauvon Berghamniin kulkee ilmainen yhteysalus läpi vuoden. Kansallispuiston käyntisatama on vain päiväkäyttöön, yöpyminen omassa

Kuva: Martti Komulainen

veneessä tapahtuu saaren itärannan vieraslaiturissa.

Saarella voi yöpyä vain teltassa, mikä päiväretkeä pidempää suunnittelevan kannattaa ottaa huomioon.

Nähtävyydet ja palvelut

Retkisatama, luontotupa näyttelyineen, luontopolut, telttailualue, tulipaikka, käymälä ja opastuksia kesäaikaan.

Sijainti ja yhteydet

- Paraisten kunnassa Nauvon pääsaaren eteläpuolella. Yhteysalusten lähtöpaikat ovat Pärnäinen ja Kirjainen Nauvossa.
- [Berghamn \(luontoon.fi\)](https://www.berghamn.fi)
- [Lauttaliikenne \(lautta.net\)](https://www.lauttaliikenne.fi)

14. Korppoo

Koe värikkäitä elämyksiä Korppoossa. Niitä tarjoavat kirkonkylän ruska, taideteokset ympäristötaidepolulla ja saaristokeskuksen näyttelyt sekä upea saaristoluonto.

Kuva: Robert Seger

Vilkkaan kesäkauden jälkeen saaristo hiljenee, mutta Korppoossa vierailijalle on tarjolla palveluita hyvin myös syksyllä.

Pääsaari Kyrklandetilla sijaitsee kaksi valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä, Korppoon kartano ja Korppoon kirkko, joiden miljööet ovat syksyisin upeimmillaan. Kivikirkko on arkkitehtuuriltaan yksi maan kauneimmista keskiaikaisista kirkoista. Se ”kuvastaa ulkosaariston varhaisen pysyvän asutuksen vaurautta ja merellisiä yhteyksiä”.

Paljasjalkapolulla ei tarvitse nimensä mukaisesti kulkea paljain jaloin, vaan polku kutsuu kokemaan

taidetta luonnossa kesästä syksyyn. Syksyllä polulle vievää hiekkatietä reunustavat värikkäät vaahterat ja komeat tammet. Syvän vihreän sammaleisen havumetsän keskellä ympäristötaideteokset odottavat ihmettelijöitä.

Saaristokeskus Korpoström Kyrklandetin etelärannalla tarjoaa vierailijalle monipuolisen kattauksen taidetta, tiedettä ja kulttuuria meriluonnosta ja saaristolaiselämästä. Keskuksessa toimii meribiologinen tutkimusasema ja Saaristomeren kansallispuiston tukikohta.

Korppoo käsittää parisentuhatta saarta ja luotoa sekä monta kylää. Saariston ruskasta voi nauttia

kävellen ja pyöräillen kylästä kylään. Nappaa parhaimmat vinkit patikointiin Pyhän Olavin merireitin reittitiedoista.

Nähtävyydet ja palvelut

Monenlaista majoitusta, kauppa, kahvilat, ravintolat, leipomo, vierasvenesatamat ja taidepolku.

15. Houtskari

Kaipaako rentouttavaa oleilua ja värikkään syksyisen luonnon virkistävää vaikutusta? Houtskari on upea paikka ruskasta nauttimiseen, todellinen hiljaisuuden tähti paikka kaukana mantereesta, Ahvenanmaan rajalla.

Kuva: Robert Seger

Seitsemänsadan erikokoisen saaren ja luodon kokonaisuudesta löytyy pittoreskeja kyliä perinnetähtäimiseen. Houtskarın rehevät metsät täyttyvät myöhäiskesällä ja syksyisin sienistä ja marjoista, jotka odottavat poimijaansa.

Kyläelämää vierailija voi seurata Näsbyssä, jossa kannattaa tutustua v. 1702 rakennettuun puukirkkoon ja saaristomuseon rakennuksiin ja kokoelmiin. Vanhat venevajat Hypeisten kylän rannassa ja lammaslaumat Björkönen kylän laitumilla viehättävät silmää.

Houtskarissa ollaan ylpeitä omastaan: maatilat myyvät omia tuotteitaan ja ravintolat tarjoavat paikallisia herkkuja. Matglädje-tapahtumassa elokuussa vierailijat voivat maistella perinteisiä saaristolaisruokia.

Houtskarın länsiosan Borgbergetin näkötorista on hienot näkymät Ahvenanmaalle. Näkötorista lintujen syysmuuton seuranta on mieleenpainuva kokemus.

Syksyinen Houtskari houkuttelee nauttimaan joogasta, saunasta ja pulahduksista virkistävään meriveteen.

Suosittu Saariston rengastie kulkee Houtskarın kautta. Rengastien ollessa auki, keväästä syksyyn, Mossalasta kulkee lautta Iniöön.

Nähtävyydet ja palvelut

Monenlaista majoitusta, kauppa, kahvila, ravintola ja vierasvenesatamat. Tarkista aukioloajat.

Sijainti ja yhteydet

- Paraisten keskustasta 75 km ja 3 lauttamatkaa.
- [Visit Houtskär \(visithoutskar.fi\)](http://visit-houtskar.fi)
- [Visit Parainen \(visitparainen.fi\)](http://visitparainen.fi)
- [Lauttaliikenne \(lautta.net\)](http://lautta.net)
- [Saariston rengastie \(visitparainen.fi\)](http://visitparainen.fi)

- Tutustu myös muihin lounaisrannikon elämysreitteihin (visitsalo.fi)
- Katso video kaikista elämysreiteistä (youtube.com)
- [Visit Salo \(visitsalo.fi\)](http://visitsalo.fi)
- [Visit Kemiönsaari \(visitkemiönsaari.fi\)](http://visitkemiönsaari.fi)
- [Visit Parainen \(visitparainen.fi\)](http://visitparainen.fi)
- [Metsähallitus \(luonto.fi\)](http://luonto.fi)

Lounaisrannikon elämysreitit on toteutettu Coastal Bootcam -hankkeessa, joka on Salon, Paraisten, Kemiönsaaren ja Metsähallituksen yhteistyöhanke. Hanke on Euroopan maaseuturahaston rahoittama.

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Väriterapiaa

